

nostramque serenitatem devastaret et disturbaret A inimicus. Sit igitur animus vester quietus, et totius expers anxietatis, quoniam mens nostra sollicite vigilabit pro vobis. Ad colloquium quod in Palentia in festo S. Lucæ Evangelistæ futurum decrevimus, propter frigus hiemis imminens, et longi itineris gravem laborem, non veniatis, sed in villa vestra, quoniam ad vos in proximo venturi sumus, expectes. Valete. »

Imperator misit has litteras canonicis et civibus.

« ADEFONSUS, gratia Dei totius Hispaniæ imperator, omni B. Jacobi canonicorum conventui, et omnibus ejusdem villæ burgensibus, et salutis et amoris et fidei augmentum.

« Has litteras dilectionibus vestris ut venerabilem archiepiscopum domnum Didacum me toto affectu mentis, toto corde diligere non ignoretis, mittere curavi. Hujus rei gratia per imperialia jussa vobis præcipio ut erga eum tales vos habeatis, ne fidem et dilectionem, quæ a vobis illi debetur, violetis; et ut ei semper in omnibus et per omnia obediens, ut convenit, maneat; quisquis vero contra ejus justam voluntatem temerarie insurrexerit, tantæ ultionis pœnas, quantum si mihi fecerit, recipiet. Cavete igitur ne aliquid, quod ultione dignum sit, contra eum facere præsumatis. Valete. »

(188) Diem hinc certum discas concilii Lateranensis II, anno 1139 celebrati. Cum enim morte Analeti anno 1138, Ecclesiæ illuxerit desiderata tranquillitas, concilium eo anno indictum pro se

CAPUT LVII.

De concilio.

Quibus transactis negotiis, Lascurrensis episcopus Romanæ Ecclesiæ legatus, et a latere domini papæ Innocentii in Hispaniam missus, insperato Compostellam intravit, et archiepiscopos, necnon Hispaniæ episcopos, et abbates religiosos, et præcipue dominum Didacum Compostellanum archiepiscopum, caput Hispaniæ, et suorum episcoporum sibi suffragantium principem, si aliqua præpeditio corporis sui præpeditus non esset, et ire sine detrimento posset, in Quadragesimæ Dominica quæ *Lætare, Jerusalem*, (188) universa cantat Ecclesia, in urbem Romanam omni occasione postposita ad concilium strenuissime invitavit, hac videlicet conditione, ut, quoniam Romana Ecclesia, quæ diu fuerat turbata, ab ingratoque populo conculcata, divina clementia opitulante jam persistebat in pace et dilecta tranquillitate, venerandus papa, sanctæ Ecclesiæ pastores curam animarum a Deo tenentes sollicite advocabat, ut de statu sanctæ Dei Ecclesiæ et suæ utilitatis et totius Christianitatis relevatione, et Moabitarum oppressionem, cum eis, Deo propitiante et opitulante, unanimiter tractaret, et tenebras ignorantiae opere et sermone illuminando, viam veritatis et sanctæ religionis demonstraret.

quenti, in quo Dominica *Lætare*, id est quarta Quadragesimæ in die II, incidit Aprilis. Pascha XIII ejusdem mensis.

ANNO DOMINI MCXXXIV

SANCTUS NORBERTUS

PRÆMONSTRATENSIS ORDINIS FUNDATOR, ARCHIEPISCOPUS MAGDEBURGENSIS

AD VITAM SANCTI NORBERTI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

AUCTORE DANIELE PAPEBROCHIO SOCIETATIS JESU

(Acta sanctorum Bolland., Junii t. I, pag. 809)

§ I. *Synopsis Vitæ chronotactica, cultus sancitus a C Gregorio XIII, a successoribus auctus.*

Si gloriosum sibi esse putaverint plures Asiæ populi, Colophonii, Chii, Salaminii, Smyrnæi, ascribere civibus suis Homerum, poetica laude clarum, suumque illum esse alii præ aliis non indecore contenderint, quanta gloriatio accedere debet Europæis, qui eminentiorem Homero, et sanctiore virtutum laude

illustrem Norbertum, suum sibi aut civem vindicant, uti Sanctenses; aut institutorem religiosissimi ordinis agnoscunt, uti Præmonstratenses; aut apostolum venerantur, uti Antwerpienses, aut archiepiscopum transmiserunt cælo, uti Magdeburgenses; aut mortuum conservant religiose in cineribus, uti Pragenses: quem eundem Galli, Belgæ, Germani, Itali, olim terras suas cum multorum salute do-

cendo peragrante mirati, nunc adorant triumphantem in cœlis. Sita est Sancti urbs, collegio eanonicorum, magnifica templi fabrica atque ortu S. Norberti nobilis, in ducatu Clivensi prope Rhenum. Situm est Præmonstratum in Picardia, Galliæ provincia, distans Lauduno in occasum leucis tribus, magis floridum religiosarum virtutum cultura quam ubertate telluris. Incunabula hic sunt ordinis, ab ipso nomen mutuati *Præmonstratensis*. Antwerpia, Magdeburgum, Præga, notiora signant loca, quam ut debeant explicari. Natales igitur Norbertus (*Norbertum* scribunt multi, procul dubio secuti originem vocis, *Septemtrionis principem* denotantis: sed mollior plurium pronuntiatio *t* extrivit; uti cum Lambertus dicitur pro *Lantbertus*, id est *terræ princeps*, et Suibertus pro *Suitbertus*, quod *meridionalis princeps* interpretari potest); natales, inquam, Norbertus habuit Sanctos quam dixi urbem, nobili stirpe prognatus sub annum 1085 (1). Præmonstratum cœpit incolere, ac religiosi ordinis fundamenta jecit anno 1120; Antwerpiam evocatus ad destruendam Tanchelini hæresim, ecclesiam Sancti Michaelis sibi suisque, perpetuis temporibus possidendam, accepit quadriennio post; ad infulas deinde Magdeburgenses assumptus archiepiscopus anno 1126; anno demum 1134, die 6 Junii, laborum suorum præmia accepturus æterna, migravit in cœlum; corpus « præcipiens sepeliendum inter fratres suos et filios, in ecclesia beatæ Mariæ Magdeburgi: ubi et sepultum fuit per aliquot annos, ante altare sanctæ Crucis in medio monasterio. Sed boni filii (uti habent Acta, num. 115) qui... eum tenere diligebant, ut sine oblivione memoriæ ipsorum commendaretur, ante oculos suos in choro eum translulerunt. » Hinc tandem an. 1627, prævalente Magdeburgi Lutherana lue, gloriosius Pragam translatus est; incumbente jam inde ab anno 1596 in id Joanne de Pruetis, Præmonstratensium abbate generali, uti constat ex ejus litteris, Antwerpiensi ad S. Michaelis abbati ea super re inscriptis.

2. Quod vero addat ibidem auctor, « canonizatum fuisse Norbertum jam ab ipso tempore Innocentii III; idque constare ex martyrologiis veteribus in bibliotheca Vaticana, quæ leguntur quotidie in Ecclesiis Romanis, maxime D. Petri, » ex minus certa notitia aut informatione minus sincera profluxerit: Quamvis idem deinde etiam scripserit Joannes Le Paige, ordinis syndicus, lib. II Bibliothecæ Præmonstratensis anno 1653 editæ, cap. 43; distincte insuper exprimens annum pontificatus circiter XVII, qui esset Christi 1214, quo ea canonizatio sit facta. Nam præterquam quod nullum Innocentii prædicti, aut alterius antiquioris sæculo XVI pontificis ea de re scriptum exstet aut exstitisse memoretur a scriptoribus ullis; nos, quam cupidi opinionem prædictam de canonizatione confirmandi, tam studiose coram Romæ intenti examinando complura Martyrologia mss., in iisque nonnulla propria ipsiusmet Ecclesiæ

(1) Vide tom. VI Junii par. 1, pag. 21, col. 2.

A Vaticanæ S. Petri, dolemus nihil inde desideratæ confirmationis elicere potuisse. Adversatur eidem opinioni aliorum scriptorum auctoritas, qui temporibus longe posterioribus canonizationem Norberti ascribunt, et quidem de memoria sua loquentes: quos inter Petrus Opmersensis seu Cratepolius, Franciscanus, theologiæ baccalaureus, in Catalogo omnium totius prope orbis archiepiscoporum, etc., edito Colonia anno 1596, ubi pag. 232 agens de Magdeburgensibus et Norberto; ait hunc « suis temporibus canonizatum per Gregorium XIII esse anno Domini 1582: » annos videlicet tantum XIV ante quam isthæc sua imprimeret baccalaureus theologiæ. Eodem redeunt quæ habet Aubertus Miræus in Originibus monasticis, pag. 371, inquit « a Gregorio XIII anno 1582 divis ascriptum esse Norbertum, illiusque diploma exstare in Chronico suo Præmonstratensi ad annum prædictum. » Lucas etiam Castellanus, procurator generalis totius ordinis Prædicatorum, in tractatu De certitudine gloriæ canonizatorum, quem impressit Romæ anno 1628, pag. 44, Norbertum « in numerum sanctorum solemniter certo relatum dicit, sed nesciri per quem. » Quod si plusculum diligentiae et inquisitionis adhibuisset in rem suam quam tractabat, facile potuisset rescire editum a Gregorio XIII diploma, de quo Miræus, unicum quod scimus fundamentum, cur canonizatis ascribatur Norbertus. Illo enim concedit pontifex Præmonstratensibus inter alia, « ut festum ipsius S. Norberti confessoris atque pontificis die 6 Junii, qua idem S. Norbertus ex hac vita migravit ad cœlum, cum sua octava, officio duplici de uno confessore ac pontifice, in omnibus et singulis dicti ordinis monasteriis, ecclesiis et locis, anniversaria solemnitate in perpetuum celebrare; ac ejusdem sancti commemorationem, quodocunque aliæ consuetæ commemorationes ex monastico dicti ordinis instituto vel ritu fieri debent, facere; nec non præfatum S. Norbertum, qui in pluribus Martyrologiis, usu catholici Ecclesiæ receptis, sub ipsa sexta die Junii descriptus et adnotatus reperitur, in Calendario ejusdem ordinis tantum, sub eodem die sexto Junii, pro festo duplici cum sua octava describere adnotare et libere et licite valeant. »

D 3. Ad hæc decernenda ut moveretur pontifex, probandus imprimis fuit vetus et ab immemorabili cultus Norberti, ut sancti; huc autem vel sola vel præcipua adducta videntur fuisse Martyrologia, quandoquidem sola illorum in jam recitata bulla auctoritas allegatur: sed gratis assumptum Præmonstrati est, ea Martyrologia Vaticana fuisse: melius id de Gallicanis Germanicisque dictum esset, in quæ Norbertum referri magis pronum erat. Cur tamen de Vaticanis cogitaverint aliqui, causam mihi eruere videor ex Miræi Chronico Præmonstratensi, occasionem petiti impetratique Officii ad annum 1582 sic exponente: « Cum Joannes Molanus, inquit, doctor theologiæ Lovanii, de historia ecclesiastica

optime meritis, Usuardi Martyrologium cum indiculo sanctorum Belgii edidisset (est hæc editio Lovaniensis, anni 1575, octennio post primam curata et sepius deinde recusa) non sine Dei numine factum est ut in dicto Indiculo ista de S. Norberto scriberet: *Norbertus Sanctensis, fundator ordinis Præmonstratensis et archiepiscopus Magdeburgensis, nondum est catalogo sanctorum inscriptus; haud propter inopiam meritorum, quæ amplissima habuit; sed, ut opinor, quia id ordo a Romana sede petere neglexerit.* Quæ quidem verba R. D. Ambrosium Loots, monasterii Parcensis ad muros Lovanienses abbatem, sic pupugerunt; prorsus ut ad Joannem a Pruetis, abbatem tunc Præmonstratensem, adeoque universi ordinis principem, amplissimas litteras daret, quibus eum de nota ista negligentia abolenda hortabatur. Quo factum est ut dictus D. Joannes a Pruetis, per illustriss. cardinalem Philippum Boncompagnium, ordinis Præmonstratensis protectorem, sedulo Romæ ageret de B. Norberto canonizando (ut vocant) seu catalogo sanctorum, a Gregorio XIII pontifice Romano, ascribendo. Itaque dum eo fine scrinia et bibliothecæ excutiuntur, et luculenta sanctitatis testimonia quærentur, inventum est Romæ in bibliotheca Vaticana scriptum amplissimum, a multis retro annis ad solemnem illius canonizationem (ut vocant) adornatum. Quo quidem diligenter excusso, Gregorius XIII pont. max. diploma de festo S. Norberti solemniter die 6 Junii celebrando, alterumque de indulgentiis eodem die apud Præmonstratenses promerendis, evulgavit.

4. Hactenus Miræus, allegato qui solus ad rem faciebat, Molani Indiculo, et verbis de promovendi cultus neglectu querulis; sequitur alioqui ibidem explicatum, « quantum illi Antwerpienses debeant, » quæ eadem omnia etiam habentur in Natalibus sanctorum Belgii, una cum brevi totius reliquæ vitæ expositione, proximo ab Indiculi editione decennio compositis, sed non nisi decennio altero post, auctore mortuo, vulgatis anno scilicet 1595. Quod addo ut ab eo qui Norbertum necdum viderat coli ut sanctum, sed anniversarium ejus in Belgio quotannis ritu funebri celebrari (id quod deinde melius sic mutatum est, ut postridie festi sacrum ejusmodi fiat pro defunctis ex eadem familia) ut, inquam, non mireris a Molano nusquam usurpari religiosiorem titulum: cujus omissio in Additionibus ad Martyrologium indicio etiam nobis est, nullum ab eo visum aut manuscriptum aut typis excusum, quod sequeretur ipse, ad sancti titulum usurpandum. Talia tamen existisse aliqua jam olim non dubitamus (etsi neque nos ulla viderimus, præter unicum Coloniense an. 1521, ubi simpliciter notatur, « Commemoratio Norberti, sanctæ memoriæ archiepiscopi Magdeburgensis et confessoris, fundatoris ordinis Præmonstratensis; » et ms. Florarium, ubi legitur, « Ipso die beati Norberti ep. et conf. ») talia, inquam, existisse jam olim non dubitamus quidem, sed non putamus ex talibus probari expressam ali-

cujus et formalem canonizationem. Quid ergo? Cuius illa nobis probant a tempore immemorabili, diuturna sedis apostolicæ vel ordinariarum notitia ac tolerantia confirmatum, adeoque sufficientem ad fundandam declarationem indubitabilis sanctitatis pro tota Ecclesia, qualem promulgavit Gregorius, allegans Martyrologia: quæ etiam videntur vel solum vel præcipue allegata fuisse proluxa illo scripto, quo motus pontifex dicitur a Miræo. Esset nihilominus operæ pretium ipsum instrumentum habere: quare et ego Romam scripsi ad illustriss. Vaticanæ bibliothecæ custodem Schelstratium, et Præmonstratensibus auctor fuit ut ibidem per suos urgerent quæstionem, ad hoc fortassis profuturam, si inveniatur quod requiritur, ut sciatur quinam et quando id Romam miserint, atque adeo coram quo pontifice causa fuerit vel instituta vel instituenda, quibus etiam impedimentis intercurrentibus usque ad Gregorium prætermissa.

5. Huic interim S. Norberti canonizationem, velut decreto isto contentam, ascribens Michael Malcorpius, in Vita sancti versibus elegiacis reddita impressaque Leodii anno 1599, postquam in margine notasset hæc verba, « Canonizatur anno 1582, 5 Kal. Augusti, » ita poema suum concludit:

Ac licet Indigetem merito fraudavit honore

Posteritas, longo tempore cæca, suum;

Hactenus ille tamen carpsit carpetque perenne

Nectar, olympiaco Numen in axe novum.

Quo magis æternam laudem Gregorius, hæres

Tertius et decimus nominis hujus, habet.

Hic juste atque pie, cæli aurea templa tenentem,

Hoc quoque Norbertum sanxit in orbe coli:

Jamque aræ, jam templa, ejus de nomine, surgunt:

Fertque piis certam rite vocatus opem.

6. Sic institutum cultum idem Gregorius (ut jam ex Miræo audire cœpimus) auxit, concessa « pro die festo S. Norberti plenaria indulgentia, usque ad annum Jubilæi exclusive. » Eandem « ad septennium concessit Clemens VIII; » « sed Paulus V perpetuam fecit anno 1606, » et dein anno 1617 « permisit cum festo transferri. » Postea « Gregorius XV orationem et lectiones secundi nocturni, die festo S. Norberti recitandas, approbavit et confirmavit anno 1621: Urbanus VIII etiam festi translationem ad diem 11 Julii approbavit per diploma anno 1625 concessum, » et a Chrysostomo Vander Sterre in Echone S. Norberti pag. 173 excusum. Interim cum idem Urbanus VIII festum inseruisset Breviario et Missali Romano, ac voluisset sub ritu semiduplici celebrari; retraxit dictam solemnitatem a die 11 Julii ad hanc 6 Junii, verum sancti natalem; quo itidem die, in hodierno Romano Martyrologio, ante omnes ponitur memoria sancti Norberti, etc. Ipsum vero officium sub ritu duplicis in posterum ab omnibus celebrandum sanxit Clemens X anno 1672. Exemplar decreti cum mihi mitteret R. P. Carolus Alexander a Manderscheit, tunc Romæ pro Belgio pœnitentiarius, meus olim in tirocinio societatis

instructor, litteras addidit in hæc verba : « Si res hæc a me non est perfecta, certe cœpta fuit et inchoata, suasionibus meis atque consiliis. Ego primus ante aliquot annos suggesti ut rem, perparum difficultatis habituram, tentarent; ego ad vos scripsi, ut per abbatem S. Michaelis cæteros commoveretis in spem consequendi id quod alii ordines pro suis fundatoribus jam fere omnes obtinuerant; ego denique nostros hic Norbertinos induxi, ut per abbatem Strahoviensem Pragæ impetrarent commendatitias a Cæsare litteras : quibus impetratis, et totius rei commendatione suscepta a cardinali Landgravio, tandem per summam industriam procuratoris generalis Præmonstratensium felicissime confectum negotium est. »

7. Ita ille, qui deinde, cum Vaticana porticus, ad peribolum supremum edicta, sanctorum statuis ornaretur, interque eos censeri audisset plerosque religiosorum ordinum fundatores, operis istius curatoribus primus suggestit, et argumentis atque omni qua apud eos gratia valebat, interposito etiam P. N. generali Joanne Paulo Oliva, persuasit ut locus daretur sancto Norberto; de quo alias cogitasset Italorum nemo, eo quod apud illos non aliter notus nunc ordo sit, quam ex paucis Tongerloani in Brabantia monasterii junioribus, studiorum causa Romæ per vices commorantibus, sub præside indidem misso, et æque ac illi ibi peregrino. Honoribus hisce sancto Norberto deferendis præluserat ordo suus, id quod nunc abbatibus et episcopis commune est, suo etiam institutori aptans, scutum scilicet tesserarium cum lemmate, vitam sancti per partes repræsentans, penultima; ubi ille jacet-compositus in feretro, unde defluens per latera tapes funebris ornatur, ex hujus ævi more, scuto quale dixi, sic composito ut complecti videatur summam omnium quæ de beato viro explicanda nobis prolixius sunt. Siquidem totius parmæ fundus ruber alba primum cruce totus dispescitur, supra quam hinc inde emergens palmæ atque olivæ ramus, medium stipant cum sacra hostia calicem eucharisticum : quæ quo spectent omnia, indicat lemma, FIDE ET PATIENTIA; principalibus utique sancti virtutibus, cum quibus crucem Domini tulit constanter; hostiumque tam visibilium quam invisibilium triumphator gloriosus, pacis autem quocumque se inferret reformator egregius, fidei Christianæ mysteria, tum alibi, tum Antwerpæ contempta aut etiam conculcata, in locum debitæ venerationis restituit. Utriusque etiam vitæ, activæ et contemplativæ, studia, quæ in præliminari ad icones prædictas imagine pariter repræsentantur, tam bene conjunxit, ut summum earum apicem constanter tenuerit, quoad illuc pervenit, ubi, actione laboriosa cessante, sola eum occupat beata visio firmiter creditorum, constanterque prædicatorum mysteriorum.

§ II. Vita scripta curante Hugone, primo sancti socio, et in Præmonstratensi regimine successore, cum Analectis.

8. Ad Vitam quod attinet, jampridem incoeperant

A colligere decessores mei ex variis codicibus mss. Acta primaria. Acceperant quoque Acta cum aliis nonnullorum ordinis Præmonstratensis Patrum Vitis impressa anno 1608 typis monasterii Lucensis ad fluvium Dia (quod est ordinis ejusdem prope Znaimam, in Moravia, proxime ab Austriæ finibus) per Sigismundum Kohel, ibidem abbatem. Verum cum Vita ista arbitrio, ut videtur, editoris truncata in multis, et alibi mutata sit; ea prætermissa, ad primum nos referimus textum; cujus sollicitus inquirendi cura suos et nos liberavit ampliss. ac reverendiss. dominus Joannes Chrysostomus Vander Sterre, abbas ecclesiæ S. Michaelis in hac urbe Antwerpiensi, ordinis Præmonstratensis per Brabantiam, etc., vicarius generalis, noster singularis amicus et studiorum fautor. Exemit autem sollicitudinem istam, communicando sancti fundatoris sui Vitam, qualem excudi fecerat, sed vulgari nondum patiebatur; vulgari vero eandem anno 1656 jussit dignissime ejus successor Norbertus van Couwerven. Etenim impressio illa curata fuit, collatis inter se codicibus mss. omnino quindecim, videlicet, Antwerpiensi, Grimbergensi, Parcensi, Averbodiensi, Trunchiniensi, Niniviensi, Berneusi, Heylesemsi, Neomagensi, Morinensi, Steinveldensi, Knechstadiensi, Chotiessoviensi, Marchtalensi, Wiltlinensi, aliisque, ut textus ejus per omnia purus et sincerus exhiberetur. » Auctor hujus Vitæ fuit Canonicus ordinis, et probabiliter archimonasterii Præmonstratensis, adjutus a pluribus. Nam, ut sub finem prologi loquitur, « diligenti examinatione procuratum est et, convenientibus in unum quibusdam, qui ab initio cum eo jugiter conversati sunt, eo modo et ordine conscribantur singula, quemadmodum plurium assensio comprobasset. »

9. Primus qui ab initio adfuit, potest censeri Hugo, ante inceptam habitationem Præmonstratensem Norberti socius, ac postea in eodem Præmonstrato primus ipso vivo et astipulante successor, eidemque per annos triginta superstes, non tamen et archiepiscopus Magdeburgensis post eum, sicut obrepit Baronio scribere ad an. 1134, num. ult. Eundem Hugonem, cum hæc acta scriberentur, adhuc in vivis fuisse verosimile est, ex num. 118, post apparitionem sancti factam ipsi Hugoni, et hoc pro eo votum haberetur : « Det omnipotens Deus, ut secundum promissionis intellectum ad ipsum veniat : et quem socium et successorem participemque miseræ et pœnalis tribulationis sæculi hujus reliquit, consortem eum faciat gaudiis felicitatis æternæ, et donis a Deo perceptæ benedictionis. » Incitante ergo, aut favente et adjuvante Hugone, scripta sunt hæc Acta, secundum ea « quæ aut ab aliis conscripta legimus, (inquit auctor in prologo) aut magna ex parte vidimus et videmus : » et infra : « Quæ de ipso, legitimo et fidei testimonio ab aliis narrata didici et scio, summatim perstringam. » Ex hac Vita sumptam lectionem I pro Nocturno II approbavit Gregorius XV, quasi ea Vita sit, « quam scripsit B. Hugo Præ-

monstratensis, » sancti successor : quod ab ita suggerentibus credo præsumi facilius quam probari potuisse; nemo certe postea id ut verosimile assumpsit, et laus « piæ et sanctæ conversationis » inserta num. 27 prohibet credere quod vir humilis sic de seipso scripserit.

10. Cæterum, quod favente et adjuvante Hugone scripta, ut dixi, Vita sit, testimonia esse possunt versus ab auctore ad calcem positi, hoc exordio :

Felix Norbertus, primus Pater ordinis hujus :

Gaudeo quod meritis ejus, Pater Hugo, favetis.

Non possum autem mihi persuadere, veram esse famam, ex Gallia ad Petrum de Waghenare subpriorem Furnensem delatam, quasi istic exstaret Vita alia, « annis xxx ab excessu sancti Norberti scripta, in qua sint multa quæ vulgo ignorantur, » prout ille scribit Bollando nostro sub annum 1657. Quomodo enim talem ignorasset Pagius in Bibliotheca? Credo igitur multa illa vulgo ignorata, contineri in hac ipsa quam damus Vita quæque tunc necdum edita in vulgus erat, sed adhuc latebat in manuscriptis. Nonnulla tamen vel plenius dici, vel nova addi potuisse, patet ex Cappenbergensium scriptis, et aliis quæ addimus sub titulo Analectorum ex lib. *Hermani monachi de Miraculis B. Mariæ Laudunensis, ad Bartholomæum Laudunensem episcopum*; ipsum qui sanctum Norbertum primus in Francia excepit et fovit : qui liber potius inscriberetur, uti editor Lucas d'Achery, vel antiquior aliquis librarius fecit, *De venerabilis Bartholomæi episcopi et sancti Norberti gestis* : unde etiam sic præfatur auctor : « Post ipsa quoque miracula subjunxi quomodo divina misericordia in diebus vestris novem, imo decem monasteria vestro labore construi fecerit, per domnum Norbertum domnumque Bernardum abbatem Claravallensem. » Quin et tertium caput Analectorum dabo de foundationibus duorum monasteriorum, quorum alterum adhuc sæcularis Norbertus promovit in patria sua Clivia, alterum in metropoli Magdeburgensi, productis originalibus instrumentis.

11. Primariæ, de qua dixi, Vitæ, per prælaudatum Chrysostomum vander Sterre excudi jussæ, statuerat idem adnotationes suas addere, idque foliulo ultimo indicarat : verum morte præventus decessit 27 Julii anno 1652. Sed quod infectum ille dimiserat, effectum dedit Polycarpus de Hertoge, ejusdem cœnobii canonicus, longissimis notationibus lucubratis, quas etiam sententiis sanctorum Patrum stabilivit, et subinde theologicis dissertationibus corroboravit. Eas benevolus lector in prædicta editione poterit legere, necnon varias lectiones a Chrysostomo adjunctas. Ego more nostro quædam ad historiam facientia adnotasse, et paucas alicujus momenti diversitates lectionis indicasse contentus, digressiones longiores vitandas censeo, ne moles operis immensum crescat.

(3) Vide tom. VI Junii, part. 1, p. 22, c. 1.

(2) § III. *Encomia sancto Norberto ejusque ordini ab ejusdem ævi scriptoribus data.*

12. Primum hoc paragrapho merito appellamus S. Bernardum, qui licet non usquequaque sententiam S. Norberti probavit in quæstione de Antichristo (epist. 56), gratulatur tamen sibi quod tali occasione « ejus faciem videre, et de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire meruit. » Bruno autem Colcniensi electo, consilium petenti super electione sua num ei deberet acquiescere, scribens epistolam 8, sic concludit : « Habetis dominum Norbertum, quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis : nam tanto vir ille in divinis aperiendis mysteriis nobis promptior, quanto et Deo propior esse cognoscitur. » Annus erat, cum hæc scriberet Bernardus 1132, S. Norberto antepenultimus vitæ : hoc autem pridem mortuo, scribens Præmonstratensi abbati epist. 252 : « Vestrum, inquit, ordinem fovi et promovi semper quantum in me fuit ; » quod deinde luculentis argumentis probat : ac denique excusatis omnibus quæ occasionem dederant querelarum, insolubilem sibi cum illis amicitiam esse et futuram, profitetur : « Adhærebo vobis, inquit, etsi nolitis ; adhærebo, etsi nolim ipse. Olim me alligavi forti vinculo, charitate non ficta, illa quæ nunquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, cum turbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar jurgiis, vincam obsequiis : invitis præstabo, ingratis adjiciam, conhonorabo et contemnescentes me. Et nunc tristis est anima mea, quod quacunque occasione offenderim vos ; eritque tristis, usque dum vestra indulgentia relevetis. Si tardaveritis ; ibo et excusabo ; præforibus perseverabo pulsans ; instabo, opportune, importune, donec vel merear vel extorqueam benedictionem. »

13. Tam altas in sancti illius visceribus radices egerat contracta cum sancto Norberto amicitia, ex eo potissimum tempore, quo junxerant prædicationis sacræ arma, contra Petrum Abailardum. Hic licet anno 1120 aut 21, in synodo Suessionensi, suum ipse librum propriis manibus igni dedisset, ita jubente sedis apostolicæ legato Conone ; pergebat tamen in judicio illo velut perverso-queri, et eadem quæ antea docere ac propugnare ; calamum interim, felle amaritudinis tinctum exerens subinde contra utrumque sanctum, veras utriusque laudes in contumeliam vertit. Sic aliud non erat quam testimonium dare virtuti ; ut cum in epist. 1 queritur ab æmulis contra se excitatos esse « novos apostolos, quibus mundus plurimum credebatur : quorum alter regularium canonicorum vitam ; alter monachorum se resuscitasse, gloriatur. » Dum autem in sermone de Jo. Baptista eos calumniatur, quod « de solitudine ad turbas procedentes, sicut de ficto religionis nomine tumebant, ita et simulatione miraculorum, gratia mirabiles videri appetebant ; » in utroque et de utroque errasse, si non et mentitus fuisse convincitur ex eorumdem Actis, et infallibili Ecclesiæ

ipsos pro sanctis coli iubentis, iudicio; ac denique ex sententia Innocentii II, anno 1140 lata contra ejusdem errores, probante, non « imprudenter, » sed perquam prudenter fecisse sanctos, quod « per mundum discurrentes prædicando, ipsum quantum poterant diffamantes, non modice tam ecclesiasticis quam sæcularibus potestatibus contemptibilem effecerint, » et de ejus tam fide quam vita præterita scilicet et libidinibus palam notis debonestata, licet tum forte correctæ, « adeo sinistra disseminaverint, ut ipsos quoque amicorum præcipuos ab eo averterint. »

14. Tantum vero abest ut fidem obtineat, cum, « summa illa miracula de resuscitandis quoque mortuis, inaniter tentata fuisse asserit, quod nuper quidem fecisse Norbertum, » miratus ipse sit et riserit, ut vel ideo magis id vere narratum fuisse credamus, licet istud siluerit auctor Vitæ; cui, propter « infidelium quorundam et impiorum obstinatam impudentiam, » solum curæ fuit, sicut in prologo profitetur, « ea breviter perstringere quæ omnibus nota sunt, neque ipsimet ulla improbitate audeant diffiteri. » Dicerem, hic Abailardum sugillari; nisi post mortem illius, anno 1142 Cluniaci obitam, crederem scriptam hanc Vitam; et illum testaretur Petrus Cluniacensis, ad Innocentium II scribens, « cum S. Bernardo, sopitis prioribus querelis (adeoque et hæresibus retractatis) pacificæ convenisse; » idemque procul dubio fuisset facturum cum Norberto si vixisset, et calumnias eidem impactas recantaturus: reliquæ enim tres vitæ annos sanctissime traduxit, et pientissime obiit, prout legere est in epistola prælaudati Petri ad Heloisam, tunc abbatissam æque sanctam, olim autem Abailardi discipulam et amasiam.

15. Sed venio ad distinctiora magisque explicata Norberti et ordinis Præmonstratensis elogia variorum; in quibus scriptionis ordine antiquior est Herimannus, abbas S. Martini Tornacensis: qui Romæ sub ann. 1141 restorationem monasterii sui prolixam texuit, variarum rerum notitia refertam qualis in Spicilegii Acheriani tom. XII legitur. Hic cum narrasset fraudulentam Paschalis papæ II captionem, ad extorquendam investiturarum approbationem, anno 1141 patratam ab Henrico IV. » Quidam, D inquit, clericus, nomine Norbertus, qui in eadem captione capellanus imperatoris fuerat, videns tantam nequitiam domini sui regis, pœnitentia ductus, pedibus domini papæ se prostravit; et absolutione ab eo suscepta, » eatenus saltem conversus est, quod oblatum sibi anno 1143 Cameracensem episcopatum, utpote non sine labe imperialis investituræ tenendum recusaverit; non multo autem post de cœlo tactus est instar Pauli, et « sæcularem vitam relinquens, in Franciam venit; et in episcopatu Laudunensi locum quemdam solitarium reperiens, qui Præmonstratus dicitur, ibidem Deo sub regula S. Augustini, imo multum rigidiori et arctiori, servire cœpit: sicque per Dei gratiam brevi tempore pro-

A fecit, ut nullum post apostolos videamus hodie tantum fructum in Ecclesia fecisse. Nam, cum necdum conversionis ejus tricesimus annus sit, jam fere centum monasteria a sequacibus ejus per diversas orbis partes, constructas audivimus, ita ut etiam in Hierusalem usque regula eorum servetur. Nam, ut de aliis taceam, in urbe Laudunensi commissa est ei a domino Bartholomæo episcopo quædam paupercula ecclesia, in honore S. Martini constructa, in qua idem Norbertus paucos ex fratribus suis ponens, abbatem eis præfecit virum religiosum, nomine Walterum: cui Deus tantam gratiam contulit, ut hodie in ipsa ecclesia fere quingenti fratres degere videantur; jamque ex ipsa decem fere alia monasteria processerunt. Ipse vero Norbertus, postmodum in B urbe Magdeburgensi archiepiscopus factus, tempore Lotharii imperatoris, qui Henrico successit, defunctus est. »

16. Herimanno succedat Laurentius de Leodio, ejusdem cujus ille Benedictinæ professionis, in Historia episcoporum Viridunensium, Alberoni episcopo scripta ante annum quo hic obiit 1144, et in eodem Spicilegii prælaudati tomo. invenienda. Ibi is narrat quomodo idem episcopus Albero, vigorem monastici ordinis diu frustra restaurare in quibusdam cœnatis, « degenerem et aridam plantationem ferro abscissionis extirpavit, et novellam clericorum monastici ordinis ibi inseruit, quos Norbertus, Magdeburgensis archipræsul, vir magnus in Ecclesia, de professoribus sui ordinis delegaverat ei. » Exstat C ibidem ipsiusmet Alberonis ad Innocentium papam epistola, qua causam reddit, cur « in ecclesia sancti Pauli, juxta civitatem, quæ per incuriam et irreligionem paucorum monachorum ibi degentium, ad tantam infamiam redacta fuerat, ut jam non domus Dei, sed diceretur esse quoddam prostibulum, posuerit pauperes Christi ecclesiæ Præmonstratæ, secundum regulam B. Augustini laudabiliter viventes. »

17. Hac epistola relata, cum etiam de introductis per eundem episcopum Cisterciensibus egisset auctor, atque ad ecclesiastici et monastici ordinis reformationem, primum quidem « Simoniacam avaritiam gladio Petri succisam » dixisset, deinde novam Carthusiensium religionem, « aquilæ in cœlum volanti, » comparasset, « ut habeamus, inquit, animal vituli laborantis et offerentis in sacrificio Dei, itemque hominis prudenter divina et humana ratiocinantis, subsecuta sunt illa duo cherubim, expandentia alas suas in medio Ecclesiæ, et versis vultibus in propitiatorium se mutuo respicientia; id est duo præclarissimi ordines, devotione sua Ecclesiam protegentes, et conversis ad Deum cordibus se mutua charitate æmulantes: quorum unus Cisterciensis, duce Bernardo, sanctissimi nominis abbate, monasticum ordinem, jam pene lapsum, ad primam apostolicæ vitæ normam reparavit; alter, merito et nomine a Deo Præmonstratus, duce Norberto Parthenopolitano præsule incœptus, ecclesiasticum ordinem de luto mundanæ vanitatis excussit. Credas

hos duos ordines esse, de libro Apocalypsi duos prophetas, circa finem mundi a Deo missos, et sacco pœnitentiæ amictos; duas olivas clementiæ cœlestis, divinæque duo candelabra gratiæ: ita se in omnibus cruciant, ita verbo vitæ mundum irrigant, ita meritum luce illuminant. Isti duo, Deo cooperante et piis omnibus juvantibus, adeo jam profecerunt, ut Cisterciensis quidem, per id temporis tricennium, jam in ducentas abbatias, magni nominis, meriti et numeri excreverit; et usque in barbaros Sarmatas et extremos Scythas jam diffundi cœperit; Præmonstratus autem per hos viginti annos in abbatias pene septuaginta adoleverit. »

18. Et hactenus quidem antiqui illi, sed nuper primum impressi scriptores: necdum autem lucem viderunt *Antikimewon* libri, Eugenio papæ III inscripti, atque adeo ante an. 1155 scripti, ab Anselmo episcopo Havelbergensis Ecclesiæ, in Saxonia inferiori sub Magdeburgensi metropolita. Codicem originalem ms. et fortassis toto mundo unicum, dignumque in-auctiori sanctorum Patrum bibliotheca vulgari, possidet amicissimus nobis Henricus Julius baro de Blum, Cæsareus in appellationum tribunali consiliarius Pragæ, a quo etiam submissum Florentino exemplar Hieronymiani Martyrologii alterum sæpe laudamus. Hic cum suum illum codicem nostro Hermanno Horstio, Eleonoræ imperatricis viduæ confessario, legendum commendasset; isque Reinoldo Dehnio, itidem societatis nostræ erudito et libris noto sacerdote (quorum amborum animas Deus habeat) inspiciendum dedisset; sua is manu transcripsit, nobis ex lib. 1, c. 10, sequens de argumento quod tractamus fragmentum.

19. « Surrexit in eadem professione (canonica nempe), et in apostolicæ vitæ imitatione quidam presbyter religiosus, nomine Norbertus, tempore papæ Gelasii; qui, propter suam religionem, et multas enormitates et schismata, quæ tunc fiebant in occidentali Ecclesia, a Romano pontifice Gelasio litteras et auctoritatem prædicandi accepit. Iste suis temporibus in religione clarissimus et famosissimus, diversas provincias prædicando peragravit, non parvam turbam religiosorum collegit, multas congregationes instituit, et eas ad perfectionem apostolicæ vitæ verbo et exemplo informavit. Qui etiam tantam gratiam habuit coram Deo et hominibus, ut vere beatos se dicerent, qui illi adherere possent. Postea in Magdeburgensi Ecclesia archiepiscopus factus est, cujus corpus sanctum et venerabile requiescit in ecclesia B. Mariæ, in sua metropoli, ubi ipse fratres suæ religionis ordinaverat. Igitur religio per eum renovata, maxima cœpit habere incrementa et ubique terrarum diffusa est; adeo ut nulla fere provincia sit in partibus Occidentalibus, ubi ejusdem religionis congregatio non inveniatur, Francia, Germania, Burgundia, Aquitania, citerior Hispania, Britannia minor, Anglia, Dacia, Saxonia, Leutecia [an Suecia?], Polonia, Bavaria, Sæviaque,

(5) Vide om. VI, Junii, p. 1, pag. 22, col. 2.

A Pannonia et Hungaria, Longobardia, Ligniagia [an Liguria?], Etruriaque, et Tuscia. Omnes nempe hæ provincie habent congregationes prefatæ religionis, quarum etiam exemplis et orationibus confidunt incessanter adjuvari. Extendit etiam palmites hæc eadem sancta societas in partes Orientis: nam in Bethlehem una; et in loco quem vocant Sanctum Abacuc alia congregatio est. »

20. Atque hi pauci ex multis illis fuerint, de quibus in prologo auctor Vitæ ait, quod « cum S. Norberti vitam et gesta conscripserint, rem tamen plenarie et ordine non persequuntur; » uti nec facit is qui Gesta Bartholomæi episcopi scripsit, cœvus etiam auctor sub annum 1150, necdum triginta annis a sancti adventu in urbem Laudunensem; qui auctor hic non profertur, quia excerpta ex illo facient nobis caput 2 Analectorum, post illud quod Cappenbergenses adjunxerunt: quodque solum hactenus excusum habetur; cum istud a Pagio et Polycarpo carptum et per partes delibetur. Videtur autem esse illa quam Andreas du Chesne, in Bibliotheca Historiæ Francicæ pag. 248, appellat *Historiam restorationis Ecclesiæ Laudunensis, sub Bartholomæo episcopo, ms.*

(3) § IV. *Auctorum quorundam sæculi sequentis testimonia. Sanctimonialium ordinis vetus disciplina.*

21. Locum sequenti sæculo primum damus Roberto de Monte, Sigeberti Gemblacensis continuatori, ad annum 1131 sic scribenti: « Sub his temporibus ordo canonicus Præmonstratensis et monasticus Cisterciensis, quasi duæ olivæ in conspectu Domini, pietatis lumen et devotionis pinguedinem mundo ministrabant; et quasi vites fructiferæ, religionis palmites circumquaque propagabant; et per omnes fere Christiani orbis terminos, bonæ opinionis paulatim odore diffuso, novas abbatias, ubi antea Dei cultus non fuerat, construebant: unde etiam in Syriam et Palæstinam de Præmonstrato fratres missi, nonnullas abbatias ædificaverunt. » Sic ille, breviori elogio multa complexus. Prolixior aliquanto est auctor Annalium Laudunensium, Roberto plane contemporaneus; siquidem hic ille est anonymus canonicus Laudunensis, natione (ut videtur) Anglus cujus labor laudatur ab Andrea du Chesne in Bibliotheca et pag. supra citatis, sub titulo *Chronici ms. a*

D *Nativitate Christi usque ad annum 1218, in quo de rebus præcipue Belgicis tractatur.* Ut autem id opinemur, facit Pagius, quando ex Annalibus, ut vocat ille pag. 10, transcribit nobis lib. III, cap. 1, ad annum 1121; tale enim Chronicon, quale jam audivimus, facile potuit ac debuit implevisse duos libros, prius quam ad Bartholomæi episcopi tempora veniret. Igitur verba ejus hic accipe, quousque Annales seu Chronicon istud integrum exhibeat aliquis; quod etiam Historiæ episcopi Bartholomæi optamus.

22. « Post paucos annos ille novi luminis novæque conversionis, non solum exterioris, sed etiam interioris candoris novus inventor et inceptor, dominus Norbertus, de Germania in Franciam advo-

niens, divina præcedente et comitante gratia, in A episcopatu Laudunensi, primam illam, Præmonstratensem scilicet, vineam plantavit : quæ in charitate radicata et fundata, quasi vitis fructifera propagines suas, a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum, extendit; et vino fortitudinis suæ, quod lætificat cor hominis, jam ubertim inebriavit plures principes et iudices terræ, juvenes et virgines, senes cum junioribus; ita ut fortiter inebriati, nihil aliud quærant nisi laudare nomen Domini, et cantare ei canticum novum; quoniam veterem hominem cum actibus suis exuentes, et novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, carnales illecebras funditus abiciunt; et quasi de aqua in nuptiis a Domino in vinum conversi, quæ retro sunt obliviscuntur, et ad ea quæ ante sunt B extenditur. Sicque licet in terris corporaliter consistant, tamen quæ sursum sunt sapiunt, non quæ super terram; dicentes cum Apostolo : *Nostra autem conversatio in cælis est* (Philipp. III, 20), ubi Christus est ad dexteram Dei; cœlestibusque seraphim mente conjuncti, solo Christi jugiter ardent amore; cui etiam corpora sua exhibent hostiam viventem, sanctam, Deo placentem; candorem virtutis, quo intrinsecus nitent, etiam in exteriori veste præferentes. Ita ille, ac plura forsitan alia in progressu historiæ, digna lucem videre, si quis obstetricetur.

23. Ternarium, sæculi XIII prolixius laudantium Præmonstratenses, vel eorum conditorem Norbertum, (plures enim nobis modo non occurrunt, etsi C plures esse vix ambigamus) claudat Jacobus de Vitriaco, ex Acconensi in Palæstina episcopo, S. R. E. cardinalis Tusculanus, qui vel eo nomine prætermittendus a nobis non fuit, quod ipsiusmet, anno 1224 defuncti, Vitam daturi sumus ad 23 Junii, nobile Corollarium ad Vitam S. Mariæ Ogniacensis ab eodem editam, cum argumentis communis cuiusdam utriusque cultus. Sane concinnatum ab eo candidi ordinis elogium sive caput 22 Historiæ occidentalis *De canonicis Præmonstratensis ordinis*, tanti fecit Pagius, ut operosis commentariis dignum judicaverit; quibus tamen omissis sufficere paucas notas subjungere, ab Henschenio relictas; qui idem totam

(4) Egerat Vitriacus cap. 21 præcedenti de canonicis regularibus, cui hoc subjungit.

(5) Pagius lib. 1, cap. 3, explicans textum Vitriaci, asserit horum esse essentialem habitum esse tunicam laneam et niveam cum scapulari candido et laneo.

(6) Idem cap. 4 ait hanc S. Augustini Regulam ipsis confirmasse summos pontifices Alexandrum Lucium, Urbanum, Clementem, Innocentium, Honorium, sui quemque nominis tertium, item Gregorium IX, Innocentium IV, Urbanum et Gregorium X, aliosque, quorum privilegia libro III idem Pagius profert, et privilegio 103 Gregorius X plurimum decessorum exemplar allegat. Regulam prædictus Pagius cap. 4 libri primi exhibet, et sectionibus 19 exponit.

(7) Abstinentia a carnibus perpetua relaxata fuit a Pio papa II anno 1460, ac dein a Sixto IV, Alexan-

S. Norberti Vitam ceperat notis illustrare, a me secundis curis amplificandas, quatenus necesse videretur. Vitriaci verba hæc sunt.

24. « Quidam (4) vero vir justus et timoratus, verus Dei cultor, et permanens in innocentia sua, dictus Norbertus, cum prædicatione sua, velut cœlestis fistula et tuba argentea, multos docuisset; et ad Dominum convertens, ad frugem melioris vitæ divinitus inspiratos incitasset, tandem in loco qui Præmonstratum dicitur, ad opus sui et discipulorum suorum, pacificum constituit habitaculum. Sumpto autem regulari (5) habitu, ut secundum (6) Regulam B. Augustini Domino militaret, consuetum vivendi modum, quem prædicti regulares canonici usque ad tempora illa laxius observaverant, in se et in discipulis suis coarctavit, quasdam novas institutiones addendo, quasdam etiam veteres immutando. (7) Carnes siquidem Præmonstratensis ordinis canonici et fratres laici nunquam, nisi in infirmitate, manducant. A festo Sanctæ Crucis usque ad Pascha (8) jejunant: duobus pulmentis, more Cisterciensium, in refectorio vescuntur. (9) Camisiis non induuntur: pellibus caprinis utuntur. Vestiti tunicis albis, et caligis calceati dormiunt. Cappis laneis albis, absque tinctura aliqua, vestiuntur. Diebus festis, more aliorum canonicorum, novem lectiones; aliis autem, tres tantum in matutinis legunt. Post officium nocturnum ad dormitorium revertuntur, ut dormiant et quiescant. Temporibus determinatis et horis certis ad labores manuum (10) egrediuntur. Parochiales ecclesias et animarum sæcularium curas in propriis personis suscipiunt. Omnia hujus institutionis et religionis monasteria sub uno capite Præmonstratensis monasterii continentur, ad quod (11) annis singulis ad generale capitulum omnes hujus ordinis abbates congregantur. Habent autem (12) curias et prioratus, non solum hominum, sed et feminarum; in quibus tam clerici quam laici, secundum quod a superioribus suis injungitur, commorantur.

25. « A principio autem ordinis et novellæ plantationis, cum adhuc pretioso paupertatis thesauro abundarent, quasi musto novæ religionis inebriati, et ferventes igne illo, quem misit Dominus in terram ut arderet, adeo succensi sunt, quod non solum

dro VI. et Julio II. Consule caput 6 Pagii.

(8) Modificatum dein auctoritate eorundem pontificum jejunium, et redactum ad Adventum Domini, Quinquagesimam, ferias sextas totius anni, Vigiliis Deiæ Virginis et similes, docet Pagius cap. 7.

(9) Auctoritate Clementis VI usum vestium laneorum ad carnem, prælatorum arbitrio et dispensationi relictum, tradit Pagius cap. 8.

(10) Scilicet ut otium fugiatur, cæterum præferri studia litterarum labori manuum palam est.

(11) Capitulum generale de annuali factum est triennale anno 1605, sub Francisco a Longoprato Præmonstrati abbate.

(12) Curie sunt curtes, grangie, villæ seu prædia, in quibus, si duo vel plures presbyteri collocentur, appellantur prioratus.

vicinas regiones, sed remotas per universum fere mundum provincias accendebant, illuminabant, et exemplo conversationis suæ provocabant. Unde parvo tempore multa ubique hujus ordinis et professionis tam clericorum quam sanctimonialium constructa sunt (13) monasteria, largitione principum et elemosynis fidelium, copiosis redditibus et latis possessionibus in immensum ampliata et sufficienter ditata. Castis siquidem matronis, et viduis sanctis, et Deo devolis virginibus, velut lapidibus pretiosis, ad ornatum et pulchritudinem tam sanctæ et honestæ religionis convenientibus, quasi ex duobus virorum et mulierum parietibus uno angulari lapide conjunctis, jucundum Deo constructum est habitaculum, et quasi alterius arcæ ædificium cubito consummatum : in quo immitia animalia, et bestiales sensu-
 litatis motus, jejuniis, vigiliis, orationibus, et aliis variis disciplinis tanta districtione domabantur, quod refrenato tumultu pacem habentes, arcæ rectores non multum infestabant. Quod si aliquando contra ipsos indiscipline insurgerent, capitibus eorum allisis ad petram, in matutino, id est in principio suggestionis diabolicæ, interficiebantur omnes peccatores terræ. Moniales siquidem adeo inclusæ intra septa monasterii tenebantur, quod ad eas nulli hominum patebat ingressus. Et quoniam in choro et ecclesia non cantabant, sed tantum in silentio orationi vacabant, psalteria sua legentes, et Horas canonicas vel beatæ Virginis Mariæ secreto cum omni humilitate et devotione dicentes; commorabantur seorsum ejusdem ordinis sacerdotes et clerici, viri probati et religiosi, qui eis in divinis officiis servientes, confessiones earum per fenestras audiebant, et eas certis temporibus verbis divinarum Scripturarum instruere et informare studebant. »

26. Auctor Gestorum episcopi Bartholomæi, c. 2 Analectorum, sic de iis loquitur : « Miro modo videmus, ad illius institutionis monasteria sic festinantes, ut plus quam decem millia feminarum in eis credamus contineri. » Notat autem Parcensis apud Lovanium abbatiæ Chronologus ms. ab ipsomet sancto Norberto, eas in Præmonstrato collocatas; idque liquere ex diplomate Cælestini II, ad Hugonem abbatem dato III Idus Decembris anno 1142; et inter alia ubi ea habebantur monasteria, numerat Cellam superiorem prope Herbipolim, et Augiam Minorem apud Ravensburgum, et S. Michaelis Antwerpia, et suum denique Parcense, cujus secundus abbas Philippus scribens sancti Hildegardi; « Ora, inquit, Mater venerabilis, pro me et pro congregatione fratrum ac sororum, quam habeo regere, ut pacem

(13) Fuerunt monasteria per xxx circarias seu provincias distributa, et hæc indicat Pagius a p. 318, quæ ibi videri possunt. Huc facit quod Miræus, ad calcem Indicis monasteriorum, post Chronicon Præmonstratense inveniendi, ex ms. Steinfeldensi recitat, tanquam in cœnobio Cellæ superioris apud Herbipolim lectum : « Hæc est summa claustrorum sive monasteriorum ordinis Præmonstratensis. Mille abbatiæ, trecentæ præposituræ, cœnobia vero sanctimonialium sunt quingenta. Insuper in ordine præ-

et concordiam nobis Dominus tribuat. » De quibus idem Chronologus ita scribit : « Commorabantur illæ seorsim a viris, neque in choro et ecclesia, sed tantum in silentio orationi vacabant; psalteria sua, et Horas canonicas vel beatæ Virginis secreto, et cum omni humilitate et devotione, legentes, et in aliis operibus Ecclesiæ et fratribus, suendo, nendo, texendo, lavando, servientes. »

27. Et hæc quidem omnia innocentissime, donec « primo fervore tepescente, » ut addit Vitriacus, « improvida securitas torporem et negligentiam inducere cœpit; et fenestras, » per quas solas primitus dabatur alloquium, « convertit in ostia. » Unde « prudenter » ut idem concludit, « in generali capitulo Præmonstratenses unanimiter firmaverunt, quod feminas de cætero in ordine suo non essent recepturi. » Capitulum hoc anno 1138 celebratum fuisse, docet Pagius ad hunc locum pag. 352; simulque declarat in eo non fuisse statutum, ut omnino non essent ullæ; sed quemadmodum ait Bartholomæus, earum recipiendarum primus S. Norberto auctor, « visum est illas remove, et ad serviendum Deo longinquius collocare. » Paulo aptiorem ac clariorem forsitan modificationem eruit Chronologus Parcensis ex ipsis Statutis Ordinis, ubi dist. 4, c. 15 dicitur, « Nulla mulier in ordine nostro recipiatur in sororem; nisi in illis locis quæ sunt ab antiquo cantantibus sororibus deputata. » Conversas ergo duntaxat, et tantum non in ipsis habitantes monasteriis, quales superius descripsit chronologus, arceri Patres voverunt; non omnino extincta earum, quibus choro et cantui sacro vacare indultum fuit, monasteria, quæ ad hæc usque tempora perseverarunt, secundum bullas summorum pontificum Innocentii II, Cælestini II, Eugenii III, quorum postremus anno 1152. « Illud etiam, inquit, humanitatis ratione perspeximus, et præsentis decreto in perpetuum valituro sancimus, ut sorores, quæ per laborem fratris nostri Norberti Magdeburgensis archiepiscopi et vestram exhortationem, ad omnipotentis Dei servitium accesserunt, et semetipsas Domino obtulerunt, de bevis vestræ ecclesiæ (quorum non minima pars eidem loco per ipsas noscitur pervenisse) sine cujusquam contradictione, nunc et semper in sustentatione temporalium necessaria consequantur. »

28. Hactenus scripseram et prelo paraveram, cum perillustris. dom. Jacobus baro Le Roy, editis marchionatus S. R. I. et Gallo Brabantia notitiis clarus, ad me detulit feliciter redemptum Chronicon Alberici monachi Trium Fontium, in eoque legendum exhibuit locum, etiam ab Andrea du Chesne inter pro-

fato sunt sexdecim episcopatus : de his sunt septem archiepiscopi, et novem diocesani episcopi. » Quam quidem summam ita credo collectam intra primum aut sesquiprimum sæculum ordinis; nam, teste eodem Miræo, Slagæ in Austria sic legitur parietibus aulæ inscriptum : « Dinumerata sunt ubique terrarum hujus candidæ familiæ cœnobia, ante annum millesimum ducentesimum, canonicorum quidem mille trecenta, sanctimonialium vero quingenta, exceptis prioratibus et aliis domibus minoribus. »

bationes ad lib. vi Historiæ genealogicæ familiarum Guisnensis, Ardrensis, Gandavensis et Cociacensis, descriptum pag. 333, ubi initium ordinis explicatur, ad annum 1119, his verbis : « Ordo Præmonstratensis cœpit hoc tempore, per virum mirabilem dominum Norbertum, cum natione Teutonicum. Et fundata est Ecclesia sub episcopo Bartholomæo in diœcesi Laudensi [Laudunensi], et in præsentia viri

A nobilis Thomæ de Coccy, et filii ejus Ingelranni. Habebat hic ordo trecentas quinquaginta abbatias. Desinit scribere auctor iste, in iis quæ sæculi sui sunt, fide dignissimus, anno 1241. Pergit deinde nobilium istorum, sub quibus fundata est donus illa, Præmonstratensis, antiquitatem genealogicè explicare; quod nostri hoc loco instituti non est.

VITA S. NORBERTI

AUCTORE

CANONICO PRÆMONSTRANTENSI COÆVO.

(Ex pluribus mss. imprimis curata a D. Chrysostomo, abbate S. Michaelis Antwerpici.)

PROLOGUS.

1. Tanto procul dubio quisque fidelis piusque animus ad omnipotentis Dei amorem et gloriam promerendam propius accedit quanto bonum quod de alio audit, facilius credit, idque sibi ab eodem Domino Deo conferri optat et sperat. Qui non credit, non imitatur; qui vero non imitatur, nunquam perveniet: quia sicut vera est patria quam in exilio hujus vitæ quærimus, ita similiter vera et singularis est via qua tendimus. In hac autem via, erroribus et ærumnis valde et multipliciter intersepta, non defuerunt nobis ab initio mundi, inter cætera divinæ dispensationis beneficia, sanctorum virorum exempla; quorum vestigia sequentes, æternæ beatitudinis gaudia et avidius quæreremus et certius caperemus. Horum nimirum quædam sunt quæ præterita et ab aliis conscripta legimus; quædam vero quæ ipsi quoque ex magna jam parte vidimus et videmus. Quapropter, cum nihil sit homini Christiano in peregrinatione sua tam commodum, et ad sempiternæ gloriæ præmia capessenda necessarium, quam vitam informare honestis moribus, et laudabilibus studiis occupari; gratanter profecto et cum omni devotione suscipit, quæcunque de hujusmodi viris memoriæ commendanda potuerit invenire, ut quorum satagit æmulari virtutem, studeat etiam merita jugi meditatione revolvere. Sed infideles et impii, quorum Deus venter est, et summum bonum corporis voluptas, quidquid legunt vel audiunt quod ab eorum studiis et conversationibus sit alienum, falsum continuo et confictum esse judicare non metuunt; et quia scdam et immundam conscientiam gerunt, exosam habentes justitiam et suspectam veritatem; simplices quosque a via salutis avertere, et suis corruptis et perditis moribus subvertere non desistunt.

2. Propter istorum itaque obstinatam avertendam impudentiam, cum proposuerim scribere de Præmonstratensibus viris, nostris temporibus omnis religionis et sanctæ vitæ meritis coram Deo et apud homines approbatis, cogor multa prætermittere, ea duntaxat breviter attingens, quæ omnibus nota sunt, neque ipsi ulla improbitate audeant dissiteri. Horum profecto virorum cum considerarem opera, et animadverterem incrementa, mirum in modum comperi, non hominum virtutem, sed Dei. Recordatus proinde illius evangelicæ sententiæ, quam Magister bonus et Salvator omnium Jesus Christus protulit, dicens: « Ex fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. vii, 16); » et, quia « non potest arbor mala bonos fructus facere (ibid. 18); » contuli me ad arborem, unde tot et tanti fructus processerant, indagandam. Cumque paulo diligentius rei originem et radicem perquirerem; occurrit mihi piæ et reverendæ memoriæ Pater Norbertus: de quo, prout ratio narrationis et ordo suggesterit, eorum quæ de ipso legitimo et fideli testimonio ab aliis narrata didici et scio, pauca summatim perstringam. Et, ne sermo continuus atque prolixus lectori fastidium ingerat, hoc ipsum, quoad diligenter potero, distincte et per capitula ordinare et titulis adnotare curabo; ab eodem præfato Patre competens dicendi sumens exordium, qui hujus congregationis exstitit primus. Præterea sciendum est quia, cum multi hujus Vitam et gesta conscripserint, nullum omnino invenerim qui rem plenarie et ex ordine persequatur; quod ne hic quoque accideret, diligenti examinatione procuratum est, ut convenientibus in unum quibusdam, qui ab initio cum eo jugiter conversati sunt, eo modo et ordine conscribantur singula, quemadmodum plurimum assensio comprobasset.